

UNDERVISNINGSFORLØB om Martin Andersen Nexø's "Pelle Erobreren", 3. bind, *Den store Kamp*, side 9-24.

Introduktion til romanen:

"Pelle Erobreren" er en roman fra starten af 1900-tallet (Martin Andersen Nexø: "Pelle Erobreren" 1906-10), der skildrer drengen Pelles opvækst og udvikling omkring århundredeskiftet mellem 1800- og 1900-tallet. Han er født i Sverige på et fattigt husmandssted, og efter at hans mor, Bengta, er død, sælger faderen, Lasse, stedet og drager til Bornholm, hvor han engang har arbejdet som ung karl og tjent godt. Virkeligheden viser sig dog snart at være en ganske anden end Lasses erindringer; Lasse er nu mere end halvgammel og medbringer sin dreng, der endnu er for lille til at arbejde. Han får et dårligt betalt arbejde nederst i hierarkiet som røgter på Stengården, en stor herskabsgård, der ikke har det bedste ry, og han og drengen må sove i et lille nøgent kammer i stalden.

Her vokser Pelle op og mærker klasseforskellene på sin krop, og Lasse og Pelle er tilmed svenskere og bliver som indvandrere set ned på. Hans barndom præges dog også af den stærke kærlighed og beskyttelse, som far Lasse forsøger at give ham, og han bliver en dygtig vogterdreng og tilkæmper sig med møje respekt i landsbyskolen. Han ser op til den stærke karl Erik, der en dag ikke finder sig i forvalterens grove undertrykkelse, men som dog slås til idiot som følge af oprøret.

Da Pelle når konfirmationsalderen, køber gamle Lasse en fattig gård i lyngjordene nordpå på øen sammen med tjenestepigen Karna, men Pelle vil ikke med og søger ind til købstaden Rønne. Han vender ryggen til "jordsliddet", som han meget mere nøgternt end Lasse gennemskuer som en blindgyde for fattigfolk.

I Rønne kommer Pelle lidt tilfældigt i skomagerlære. Bornholm og købstaden Rønne skildres som et tilbagestående førindustrielt samfund uden vækst, og byens værksteder overlever kun med møje. Arbejdet er åndsfortærende, og også i byen mærker Pelle klasseforskellene på sin krop. Han deltager i de rituelle slagsmål med byens latindrenge fra borgerskabet og en dag, hvor han bliver overfaldet af tre latinskoledrenge på en gang, rammer han med et spark præstens søn i underlivet. Han får valget mellem at stille til prygl på rådhuset eller ydmyge sig ved at sige undskyld til drengen. Øvrigheden er pot og pande med provinsbyens borgerskab, men selv om afstraffelsen på rådhuset brændemærker ham socialt, er det pryglene, han vælger. Han stifter i perioden bekendtskab med oprørske skikkelser, vigtigst den begavede, men undertrykte Kraften, der som de øvrige isolerede oprørske skikkelser i de to første bind lider nederlag.

Da industrien endelig kommer til byens skomager i form af importerede maskinfremstillede billige sko, bringer det ikke udvikling med sig, men blot håndværkets død. Med udstået læretid og efter at have sultet en periode søger Pelle til hovedstaden og fuldbyrder på personplanet således den historiske vandring fra land til by i industrialiseringens tidlige fase i Danmark.

Fra romanens start har Pelles gamle far, Lasse, haft eventyrlige drømme om Pelles forudbestemmelse til lykken. Lasse har ment at finde tegn på drengens lykkelige skæbne fra folkeovertroen i hans såkaldte koslik og svinelykke og det faktum, at han er født med sejrsskjorte¹. Denne lyse tro på drengens skæbne har han fra romanens start præget drengen med. Pelles længsel efter at erobre hovedstaden er således til en begyndelse præget af denne tro på eventyret og drømmen om at gøre lykken. Han lægger dermed de små stagnerende samfund bag sig for at indtage hovedscenen i hovedstaden København. Det er her vi møder ham i romanværkets 3. bog,

---

¹) Et "koslik" i panden er en hvirvel fortil ved panden, der ligner, at håret er strøget tilbage af en kos tunge. "Svinelykke" betyder, at hårgrænsen på baghovedet fortsætter langt ned ad nakken som en nakkekrølle. Når man fødes med "sejrsskjorte" fødes man i fosterhinderne. Alle tre kendetegn tyder på, at han er født til en lykkelig skæbne.

“Den store kamp”. Ankommet til København er han flyttet ind i lejekasernen, i folkemunde “Arken” og fået arbejde hos udsvederen² “Pipmanden”.

Arbejdsspørgsmål til teksten:

1. Find eksempler på allusioner³ til eventyrtraditioner i fremstillingen af Arken og analysér, hvilket perspektiv fortællingen lægger sig op ad; de voksnes eller børnenes? Dyk ned i beskrivelsens billedskabelse.
2. Hvilken effekt, har denne måde at skildre Arken på, og hvilket indtryk giver fortælleren os dermed af Arkens beboere og børnene?
3. Omskriv et stykke af teksten, der beskriver Arken, til en mere socialrealistisk udpensling af Arkens fattigdom og læs den højt for klassen. Diskuter, hvilken effekt, der adskiller de to beskrivelser. Andre grupper skal tegne to forskellige synsvinkler på Arken. ´Et, der skildrer Arkens miljø, sådan som romanen introducerer os til det, og ´et, der dyrker en socialrealistisk fremstilling. Hvad har I lagt vægt på i de to fremstillinger?
4. Diskutér i gruppen, hvorfor Nexø har valgt at skildre den bundfattige lejekaserne sådan.
5. *Vi introduceres i kapitel II til Pelle og Morten, de to barndomsvenner fra Bornholm. Man kan sige, at handlingen her sættes i gang.* Hvordan forbereder karakteristikken af hver af de to romanpersoner og deres samtale på toppen af en bygning med udsigt over København os på romanens tematik og motiv?⁴
6. Hvilken forklaring gives på den sociale ulighed og klassekløft i kapitlet? Og hvilken udvikling i forholdet mellem den opkommende arbejderklasse og arbejdsgiverne forudsiges i dette afsnit?
7. Hvilken forskel er der i karakteristikken af hhv. Pelle og Morten? Hvordan anes en rollefordeling mellem de to allerede her?
8. Diskutér på den baggrund, hvorfor Nexø lader Pelles første logi i København blive Arken.

Forslag til videre arbejde med teksten

- Læs eventuelt Karl Marx: “Det kommunistiske manifest” og vurdér samtalen mellem Morten og Pelle i tårnværelset på baggrund heraf. *Samarbejd evt. med historiefaget.*
- Inddrag eventuelt påvirkninger fra strømninger af symbolisme i analysen af romanens skildring af Arken. Symbolismen legitimerer det lyriske sprogs løsrivelse fra naturalismens

---

² En ”udsveder” uddelegerer arbejde for en fabrikant som hjemmearbejde til en lav løn. Forskellen på den pris, han får for det færdige arbejde af fabrikanten og den løn, han giver arbejderne for deres arbejde, beholder han selv. Arbejdernes vilkår i sådanne arbejdskontrakter er som regel dårligere end ved en fast ansættelse hos en arbejdsgiver.

³ se f. eks <https://denstoredanske.lex.dk/allusion>

⁴ Ved motiv forstår man som i fotografiet den afgrænsning af synsfeltet, man vælger at rette linsen mod. Ved “tematik” forstår man den hovedmodsætning, som en tekst belyser/undersøger/fremstiller (F.eks en modsætning mellem land og by, samfund og natur, mand og kvinde el. lign.)

virkelighedsopfattelse og skildrer indre billeder af omverdenen i et oprør mod forestillingen om det objektive. Dette betyder ikke, at Nexø var symbolist, men at man kan se spor af en påvirkning af symbolismens æstetik og lyriske teknikker i hans skrivemåde. *Samarbejd evt. med billedkunst.*

- Læs hele værket eller uddrag af Johan Skjoldborgs roman "Gyldholm" fra 1902. (se upload af uddrag af *Gyldholm* s. 16-19) Sammen med Aakjær skildrer han landproletariatets og småbønders vilkår. Hvordan adskiller Skjoldborgs realisme sig fra Nexøs?